

ВИСОКА ШКОЛА СТРУКОВНИХ СТУДИЈА
ЗА ОБРАЗОВАЊЕ ВАСПИТАЧА
НОВИ САД

УРЕЂЕЊЕ ОТВОРЕНИХ ПРОСТОРА ДЕЧЈЕГ ВРТИЋА
МАСТЕР РАД

Ментор:
проф. др Весна Цолић

Кандидат:
Снежана Стајић
Број индекса: 68/21

Нови Сад, 2023 година

Сажетак

Кроз овај рад, разматрали смо како адекватно уређени отворени простори могу створити инспиративно окружење за децу у вртићима, подстичући њихову радозналост, креативност и физичку активност, а истовремено олакшавајући сарадњу између васпитача и родитеља у постизању најбољих резултата за децу. Резултати истраживања о уређењу отворених простора дечјег вртића показују значајне увиде у мишљења васпитача и родитеља о утицају тих простора на развој деце. Ово истраживање наглашава важност природних елемената у околини вртића за подстицање истраживања и игре код деце. Резултати истраживања указују на значајну поделу између ових двеју група у перцепцији улоге отворених простора у вртићима. Васпитачи су нагласили важност пажљиво осмишљених и стимулативних отворених простора за подршку развоју сазнајних и истраживачких вештина код деце предшколског узраста. С друге стране, родитељи су често наглашавали практичне аспекте уређења дворишта, попут безбедности и хигијене. Ово истраживање указује на потребу за бољом комуникацијом и сарадњом између васпитача и родитеља како би се заједно створила инспиративна и обогаћујућа околина за децу у вртићима.

Кључне речи: Дечји вртић, отворени простори, развој деце, природни елементи, васпитачи, родитељи;

Abstract

Through this paper, we considered how adequately arranged open spaces can create an inspiring environment for children in kindergartens, encouraging their curiosity, creativity and physical activity, while facilitating cooperation between educators and parents in achieving the best results for children. The results of research on the arrangement of open spaces in kindergartens show significant insights into the opinions of educators and parents about the impact of these spaces on children's development. This research highlights the importance of natural elements in the nursery environment to encourage exploration and play in children. The research results indicate a significant division between these two groups in the perception of the role of open spaces in kindergartens. Educators emphasized the importance of carefully designed and stimulating open spaces to support the development of cognitive and research skills in preschool children. On the other hand, parents often emphasized the practical aspects of landscaping, such as safety and hygiene. This research points to the need for better communication and cooperation between educators and parents in order to jointly create an inspiring and enriching environment for children in kindergartens.

Key words: Kindergarten, open spaces, children's development, natural elements, educators, parents;

САДРЖАЈ

1. УВОД.....	6
2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР РАДА	8
2.1. Појам и функције предшколске установе	8
2.2. Физичко окружење у вртићу	9
2.3. Значај уређења отворених простора вртића	10
2.4. Кретање и игра на отвореном.....	11
2.5. Утицај кретања на развој детета	12
2.6. Отворен простор као подстицајна средина за игру, учење и истраживање	14
2.7. Култура и структура вртића у светлу нових Основа програма - „Године узлета“	15
2.8. Подстицање физичке активности и здравог начина живота у вртићу	17
2.9. Улога родитеља и заједнице у уређењу отворених простора вртића.....	18
2.10. Сарадња породице и предшколске установе	19
2.11. Предшколска установа као подстицајно окружење за учење и развој деце	21
2.12. Подржавање дечје добробити кроз неговање културе дијалога и поверења	23
3. ПРАКТИЧНИ ДЕО.....	26
4. ИСТРАЖИВАЧКИ ДЕО.....	36
4.1. Методологија истраживања	36
4.2. Предмет истраживања	36
4.3. Циљ истраживања	36
4.4. Узорак испитаника	36
4.5. Мерни инструмент	36
5. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА.....	37
6. ДИСКУСИЈА ИСТРАЖИВАЊА.....	44

7. ЗАКЉУЧАК	45
8. ЛИТЕРАТУРА	47
9. ПРИЛОЗИ.....	51

1. УВОД

Игра и истраживање су од виталног значаја за добробит деце и требало би да буду саставни део свакога дана проведеног у вртићу. Свакодневна игра и истраживање у просторима на отвореном доприносе да деца тестирају своје могућности, уче о свом телу и искуствено проживе све просторе у вртићу; уче и брину о животном окружењу, развијају еколошку свест, упознају биљне и животињске врсте; испитују особине различитих материјала и комбинују их.

Природно је да одрасли брину да ли је дете безбедно док се игра у простору где немају потпуну контролу, углавном је то отворен простор. Међутим, страхови одраслих о ризицима често не одговарају стварним ризицима. Игра и истраживање као што је познато могу укључивати падове и саплитања. Најбитније је да истраживање и дечије искуство омогућава детету да преиспитује, процењује, развија и повезује мисаоне операције, истрајност и има прилику да учи да процењује ризике. Сем тога, детету је потребно да испробава могућности и границе смелих активности као што су: бити мокар, испрљати се, бучан, настојимо да дете нешто ново покуша, учи се усклађивању намера и радњи у заједничкој игри са вршњацима. Каменов (2006: 32) наводи да двориште би требало да омогући детету:

- Истраживање и тестирање властитих граница
- Коришћење полуструктурираног и неструктурираног материјала који су погодни за истраживање.
- Развијање физичке спретности
- Прилагођавање и дељење и договор у игри.

Изазови за игру на отвореном:

- Различити терени (косине, висине, неравнине)
- Неравне површине различитих текстура (блато, песак, шљунак, глина...)
- Тунели и препреке за провлачење
- Површине са водом
- Ботаничке баште

- Дрвеће (Данска, Шведска) „Шумски вртићи“ у којима се потврђују потенцијали природног окружења и доприноса истраживачким склоностима (Миладиновић, 2016).

Двориште је место за игру, учење и истраживање. Деца у њему проводе доста времена. Све више се говори о потреби за просторима на отвореном у дечијем вртићу, као окружењем инспиративном за игру и истраживање. Упркос томе реалност простора на отвореном у многим вртићима је била другачија. Пењалице по која љуљашка и то се доживљава као нешто што је деци довољно. Као резултат тога добили смо једнообразне просторе са недовољном разноликошћу, разноврсношћу и малобројним могућностима за игру и истраживање.

У овом истраживачком раду васпитачи у сарадњи са родитељима и децом имаће задатак да уреде двориште по мери детета; да испитају његов утицај на истраживачко сазнајне и креативне потенцијале детета. Не можемо говорити о уређењу физичке средине а да се не осврнемо на „инспиративно подстицајно уређење дворишта“, као и његов утицај на истраживање и креативност код деце. Јасно је да се потенцијали развијају у инспиративном простору, где примат дајемо истраживачко сазнајним целинама. Добро осмишљен отворен простор у вртићу служи као „трећи васпитач“. Утиче на развијање потенцијала детета, подстиче машту, креативни физички развој, чулну осетљивост.

Истраживање је процес, дете учи свим чулима, испитује, проналази, открива и манипулише. Простор на отвореном нам омогућава да осетимо и доживимо природу и појаве у њој; Сунце, ветар, кишу, маглу... Можемо непосредно и кроз властити доживљај искусити брежуљке, рупе, живе ограде, изворе воде, вегетацију у различитим бојама, мирисима. На отвореном можемо бити много слободнији, истраживати водом, песком, лишћем. Интегрисано учење у дворишту које је подстицајно опремљено даје могућност детету да учи кроз истраживање, учи искуством. Важно је да при уређењу послушајемо децу. Мапирање са децом и родитељима је једно од добрих решења за почетак инспиративне средине. Истраживање може бити игра, експериментисање различитим продуктима и материјалима из природе. Растине у дворишту или атријуму нуди богатство текстура, боја и мириса. Креативност и машта се такође буде и развијају у инспиративном дворишту.

2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР РАДА

2.1. Појам и функције предшколске установе

Предшколска установа представља васпитно-образовну социјалну интеграцију која својим неформалним аспектима утиче на социјализацију предшколског детета. Предшколско васпитање односи се на васпитање деце до поласка у школу. На овом узрасту примењују се принципи, средства и методе васпитања и користе одговарајући садржаји, методе и облици васпитног рада. За адекватну активност појединца, неопходна је активност појединца у колективу, односно у социјалној организацији која се остварује у процесу интеракције (Пећанац, 2010). Та интеракција за дете се одвија активностима у предшколској установи најчешће у току игре, спонтане и дидактичке. Како Маловић (2017: 57) истиче основне разлике између предшколске установе и породице детета у погледу његовог дисциплиновања произилазе из следећих специфичности тог процеса у предшколској установи:

- Већа очекивања од детета у погледу његовог прилагођавања другим особама као и прилагођавања режиму живота и рада.
- Мања толерантност према незрелим манифестацијама детета с обзиром на његов узраст (што не значи да се не дозвољава детету да буде дете, већ се од њега очекује да се понаша као већина деце његовог узраста);
- Од детета се очекује интеракција са другом децом и васпитачима.

Предшколска установа поред васпитно-образовне има и социјалну и превентивно-здравствену функцију. Предшколска установа треба да обезбеди детету повољну друштвену и материјалну средину са условима и подстицајима за развој богатих, разноврсних и осмишљених активности. „У таквој средини дете треба да се осећа сигурно и прихваћено, да би могло безбедно и релативно самостално да испитује свет око себе, стичући позитивна искуства која ће се изразити кроз склоност и способност за активно учествовање у животу и раду заједнице деце и васпитача какву представља васпитна група“ (Павловић – Бренеселовић, 2012: 43). Активирање детета и његово оспособљавање за самостално и удружено деловање је најважнија педагошка функција предшколске установе. Начин на који се васпитава у предшколској установи не сме у потпуности да се разликује

од васпитања у породици. Породица детета, а касније и предшколска установа су микро-социјална средина детета путем које се оно оспособљава за каснију ширу социјалну средину. Обе институције представљају социјални подсистем „дете-одрасли“ (Маловић, 2017). Како би предшколска установа вршила своју улогу да помаже правилно васпитање деце, не можемо да не споменемо родитеље као прве личности у васпитању деце. Већ је било речи о програмима за родитеље, а предшколска установа има за то велике могућности. Предшколске установе треба да ослушкују потребе породице, да се ослањају на њих, а васпитачи упознају породично окружење из којег дете долази и допринесу овладавању родитељских вештина, о чему ће у наставку рада бити речи (Roberts – Holmes, 2014).

2.2. Физичко окружење у вртићу

Физичко окружење на директан начин обликује положај детета у програму. Простор у вртићу мора да буде у складу са концепцијом Основа програма. Васпитач, из тог разлога, мора да посвети пажњу простору, његовом реструктурирању, развијању, обогаћивању и осмишљавању. Временска организација подразумева начин структурирања редоследа и трајања различитих активности и ситуација које се организују у васпитно-образовном процесу. У радној соби простор се састоји из просторних целина које су одвојене полицама и преградама, прозирних завеса различитих материјала, паноа и шатри (Правилник о основама предшколског васпитања и образовања, 2018). На тај начин деца могу да буду самостална али и да истражују који све материјали и средства постоје у простору и како их искористити у активностима (Миладиновић, 2016). Од деце зависи како ће просторне целине изгледати, од њихових интересовања, као и од интересовања васпитача. Простор у вртићу не односи се само на радну собу, већ и на отворени простор за свакодневне активности, као што је двориште, затим и простор целог вртића који омогућава деци различитих узраста да ступе у контакт и да се упознају, и последње, различита места у заједници као места активности деце. Физичко окружење у раду са децом треба да буде организовано тако да деца могу заједно да учествују и сарађују, али и да, уколико дете има жељу да се осами, да му простор то омогући. Материјали требају да буду приступачни деци, да деца могу да реорганизују простор и материјале. С обзиром на то да постоји мноштво структурираног и полуструктурираног материјала, оно им пружа могућност да истражују, експериментишу и стварају. Простор треба да буде организован тако да поштује

различитост и буде приступачан сваком детету. Такође, треба да одражава живот и културу заједнице и дечија животна искуства (Правилник о основама предшколског васпитања и образовања, 2018).

2.3. Значај уређења отворених простора вртића

Уређење отворених простора вртића игра кључну улогу у развоју деце и формирању здравих заједница. Ови простори нису само места за игру, већ и образовне арене које подстичу физички, когнитивни и социјални развој дечијих способности. Прво и најважније, отворени простори вртића обезбеђују деци прилику да развијају физичке способности и здраве навике. Игра на отвореном подстиче дечију физичку активност, што им помаже у изградњи снажних мишића, развоју координације и олакшавању здравих навика у вези са вежбањем. Ово је од суштинског значаја у време када се све више деце суочава са седећим начином живота и проблемима као што су гојазност и недостатак физичке активности (Трикић, 2010).

Поред тога, отворени простори вртића обогаћују дечији когнитивни развој. Они представљају природни околиш који подстиче искуства са природом и нуди безброј прилика за учење. Деца која су изложена природи имају већу вероватноћу да развију љубав према природи. Учити о биљкама, животињама и околини кроз истраживање у отвореном простору може значити искуство које им је од суштинског значаја за каснији живот. Такође, отворени простори вртића пружају деци прилику да развијају социјалне вештине. Игра са вршњацима на отвореном подстиче тимски дух, способност за комуникацију и решавање конфликта. Ово је од кључног значаја за развој социјалних компетенција које ће деца користити у свим аспектима свог живота, укључујући образовање и каријеру (Сулуњски, 2008).

Поред свих ових користи које отворени простори вртића донесу деци и заједницама, важно је напоменути и да они пружају прилику за креативност и самоизражавање. Деца имају прилику да искажу своју машту приликом игре на отвореном. Ово подстиче развој њихове креативности и индивидуалности, што је важно за изградњу јединствених личности које ће касније допринети богатству заједнице (Mendez, 2010).

Уређење отворених простора вртића може имати и позитиван еколошки утицај. Креирање зелених и одрживих простора подстиче одговорно понашање према природи у раном узрасту. Деца која су одрасла у окружењу са зеленим просторима имају већу вероватноћу да развију еколошку свест и одговоран однос према околини. Овај облик образовања о заштити животне средине може имати дубок и трајан утицај на буђење еколошке свести у заједници и на будуће одлуке у вези са одрживим развојем. Важно је истаћи да уређење отворених простора вртића захтева ангажовање заједнице и инвестиције из различитих извора, укључујући владине органе и приватне компаније. Сви се морамо обавезати да осигурамо да свако дете има приступ стимулативним, безбедним и зеленим просторима у свом вртићу (Марковић, Станисављевић – Петровић, Мамутовић, 2020).

Значај уређења отворених простора вртића је неоспорив. Ови простори обогаћују дечији развој, подстичу здраве навике, развијају социјалне вештине и обликовају здраве и одрживе заједнице. Ови простори су често доступни и за родитеље и за друге чланове заједнице, што омогућава интеракцију и дружење. Тако се стварају места где се размењују идеје, подршка и информације између родитеља и стварају јаче заједнице које су способне да решавају проблеме и подржавају своје чланове. Одговорно инвестирање у уређење отворених простора вртића је инвестиција у будућност деце и друштва уопште (Љубетић, 2017).

2.4. Кретање и игра на отвореном

Теорија „доступних могућности“ према Gibsonu (1998) представља значајан оквир за разматрање употребљивости и прилагодљивости физичког окружења. Ова теорија се односи на начин на који појединац перципира околину која га окружује. Наша околина пружа различите могућности за акцију и понашање. Појам „доступних могућности“ укључује како околину тако и особу која има одређену интеракцију с њом, што значи да су те могућности јединствене за сваку особу (на пример, једно дете може видети дрво као место за пењање, док друго може видети као место за читање). Овај однос између особе и околине је динамичан и темељи се на стварним активностима (Љубетић, 2017).

Деца су природно знатижељна и уче путем игре и истраживања околине, те стицања искустава и знања. Физичка активност, игра и учење код деце предшколског узраста су спонтани и произлазе из њихове природне знатижеље и потребе за истраживањем, кроз које

деца стварају нова искуства и спознаје. Деца су спремна за учење већ од рођења, а наша улога као одраслих је да створимо окружење које ће подржавати њихов развој у свакодневном животу. Један од најбољих примера овог природног учења је процес развоја говора, где је кључно стварање подстицајног окружења (Миљак, 2009).

С обзиром на претходно речено, ставови, правила и ограничења која родитељи постављају утичу на њихову децу и на њихову позитивну интеракцију у предшколској установи, као и на провођење слободног времена са својом децом на отвореном. Ограничења могу произаћи из родитељске забринутости, али такође и због свеприсутне културе екрана која постаје доминантна у игри деце. Такође, важан аспект сарадње између родитеља и васпитача је проналажење равнотеже између подржавања дечје радозналости и изазова у игри с обзиром на безбедност деце (Neto, Lopez, 2017).

Играње с одређеним степеном ризика сматра се важним аспектом према родитељима, уз разумевање и приступ који варира према способностима сваког детета. Sandseter (2007) дефинише ризичну игру као узбуђујућу и напету игру која се одвија у подстицајним и изазовним окружењима и може укључивати могућност повреде. Играње и кретање у природном окружењу пружају много прилика за мале и велике изазове с којима се деца суочавају током своје игре, независно од њиховог узраста, величине, нивоа вештина или интересовања. Sandseter (2007) категоризује ризичну игру у шест различитих категорија: високоризична игра (пењање на дрвеће, пењалице, итд.), брза игра (вртешка, љуљашка, санкање), игра с потенцијално опасним алатима (чекић, ексери, тестере), игра у близини потенцијално опасних елемената (пут, вода), грубља игра (рвање) и игра скривања од надзора одраслих (као што су скровишта у жбуњу или дрвећу). Играње оваквих игара доноси са собом животне лекције које се деца несвесно уче током ових активности и помаже им да развијају своје вештине у управљању ризиком.

2.5. Утицај кретања на развој детета

Брзи темпо живота се нужно одражава на децу, те се сматра једном од највећих изазова за данашњу децу. Наглашава се да је окружење предшколског васпитања и образовања кључан фактор за оптималан развој деце, будући да деца у том окружењу учествују у активностима које им омогућавају осећај контроле над својим изборима, опуштеност, задовољство и лични развој кроз социјалну интеракцију с другом децом и

одраслима. Због глобалних промена и прилагођавања образовних установа тржишту рада, долази до институционализације детињства, што укључује промене у оквиру породичног окружења, односно времена које родитељи данас проводе са својом децом (Каменов, 2006).

Будући да су родитељи или старатељи детета (као и други чланови уже породице) и васпитачи особе које су најодговорније за бригу о детету и његово благостање, пресудно је осигурати директну, квалитетну и подстицајну комуникацију између њих. Ово подразумева двосмерно дељење информација о детету. Кроз конструктивно партнерство са родитељима, васпитачи имају прилику да дубље разумеју свет детета, чиме се омогућава заједничко и боље прилагођавање тренутним потребама и интересима детета (Пејић, 2011).

Кључни предуслов за партнерство са родитељима у вртићу је узајамно поверење, што је од суштинског значаја за остваривање заједничког циља - остваривање максималне добробити за дете. Васпитачи и остали стручњаци у вртићу препознају важност укључивања родитеља у образовни процес, чиме се традиционална улога родитеља као слушаоца и посматрача трансформише у савремену улогу активног и равноправног партнера у обликовању и спровођењу вртићког курикулума (Сулуњски, 2008).

Очигледно је да родитељима недостају прецизне информације о времену и начину провођења активности њихове деце на отвореном док су у вртићу. Надаље, постоје родитељски изазови који спречавају игру и учење њихове деце на отвореном, укључујући недостатак адекватне одеће за различите временске услове и фокус родитеља на академске вештине деце уместо на слободну игру (Каменов, 2006). Образовање родитеља и њихово активно учешће у непосредном васпитно-образовном процесу је пожељно, како би им се омогућило да буду равноправни партнери у осмишљавању, спровођењу и евалуацији васпитно-образовне праксе везане за игру и учење на отвореном код деце предшколског узраста. Очекује се да ће родитељи, кроз препознавање различитих могућности и предности које игра на отвореном пружа за целокупни развој деце, поступно променити своје ставове. Нови оквир за родитеље може нагласити важност дужег времена које деца проводе на отвореном и обогаћивање спољног окружења различитим стимулацијама за игру и учење унутар вртићког контекста (Љубетић, 2017).

2.6. Отворен простор као подстицајна средина за игру, учење и истраживање

Уважавајући основе програма да физичко окружење обликује положај детета треба започети са променом средине, уношењем различитих природних материјала, различитих рестлова, организацијом целина у заједничким просторима, као и на отвореном простору. Нова организација простора треба да омогући деци да заједно сарађују, те да подстиче различите облике груписања деце и њиховог заједничког учешћа у ситуацијама игре и делања. Дете треба да има могућност да се осами, прави изборе, бира и преузима иницијативу. Простор постаје динамичан и подстицајан за истраживање. Материјали треба да су груписани, лако приступачни и стално да се допуњују и мењају. Деца заједно са васпитачима и мед. сестрама-васпитачима, треба да учествују у уређењу простора и материјала (Златар, Клишанић, 2021).

Формирањем различитих целина у заједничком простору, омогућава се позитивна интеракција међу децом истих и различитих узрасних група. Деца у тим ситуацијама буду веома заинтересована и у потпуности ангажована, јер се баве питањима која за њих имају смисла. Деца треба да иницирају, подстичу промене у простору и учествују у обликовању окружења. Децу треба консултовати и увиђати да њихове идеје доводе до очекиваних дешавања. Деца кроз игру решавају проблеме, откривају сопствене могућности, потенцијале простора и материјала са којима се сусрећу и које мењају. За децу је свакодневно изазов, учешће у различитим животно-практичним ситуацијама као што су могућност избора, суделовања са другим запосленима у вртићу (Whitaker, 2010).

Отворен простор представља идеалну средину за подстицање игре, учења и истраживања деце. Овакви простори отварају бесконачне могућности за развој дететових физичких, когнитивних и социјалних вештина. Berthelsen & Walker (2008: 37) наводе како отворен простор игра важну улогу у омогућавању деци да расту и развијају се:

- *Физичка активност:* Отворени простори пружају деци простор за трчање, скакање, и игре на свежем ваздуху. Ове активности подстичу развој моторичких вештина и омогућавају деци да развијају јаче и здравије тело.
- *Истраживачки дух:* Деца су природно интригирана светом око себе, а отворени простори им омогућавају да истражују природу и околину. Ова истраживања подстичу љубав према природи и разумевање окружења.

- *Социјалне вештине:* Играјући се на отвореном, деца имају прилику да развијају социјалне вештине кроз тимске активности, дијалог и сарадњу с другом децом. Овај процес учи и о важности равноправности и толеранцији.
- *Креативност:* Отворени простори стварају средину где деца могу изражавати своју креативност. Природа и разноврсност околине подстичу децу да се играју, стварају и сами проналазе начине како да се забављају.
- *Здрав развој:* Боравак на отвореном ваздуху прилагођен спољним условима помаже деци да развијају јачи имунолошки систем, смањује стрес и повећава опште благостање.

Укратко, отворени простори су кључни за целокупан развој деце и пружају њима широке могућности за игру, учење и истраживање у природном окружењу. Омогућавајући деци да проводе време на отвореном, подстичемо их на активности које им допуштају да расту и развијају се на најбољи начин (Visković, Višnjić-Jevtić, 2020).

2.7. Култура и структура вртића у светлу нових Основа програма - „Године узлета“

Нове Основе програма предшколског васпитања и образовања „Године узлета“ сукцесивно се школске 2019. уводе у предшколске установе у Србији. Основни постулати које концепција афирмише јесу: вера у капацитете деце предшколског узраста да активно учествују у свом учењу и развоју, значај игре у овом узрасту и значај заједничког учешћа деце и одраслих за учење и развој; јединствена професионална улога сарадника у развијању рефлексивне праксе и квалитетног реалног програма кроз промену културе и структуре вртића; повезивање са локалном заједницом и породицом и значај њихове улоге у пракси предшколског васпитања и образовања (Стефановић, 2020).

Сваки институционализовани систем има специфичну структуру којом се продукују и репродукују институционални услови за реализацију његове функције у културној и социјалној репродукцији. Не постоји институција која не васпитава. Тако је и вртић институција која васпитава – начином организације, институционалним успостављењем и функционисањем које се одражава кроз њену структуру и културу – начин организације (времена, простора, људи), онога што се сматра вредним, неопходним и важним (Павловић Бренеселовић 2017). „Култура установе се у најширем смислу односи на просторну организацију и начин васпитно-образовног рада са децом, интеракцију одраслих и деце као

и на уобичајене ритуале и праксу коју заједнички креирају васпитачи, стручни сарадници и родитељи у предшколској установи“ (Вујичић, 2011: 8).

Културу установе чини одређени систем вредности, исказане и подразумевајуће норме, писана и неписана правила, традиција, очекивања и обрасци односа по којима установа функционише. Организациону структуру чине: организација простора и времена, структура запослених, начин организације група. Култура утиче на начин коришћења структуре, а структура пружа могућности, границе, подстицаје и ограничења којима се обликује култура. На пример, велики број деце у групи директно утиче на квалитет односа, животно-практичним ситуацијама и планираним ситуацијама учења (Павловић Бренеселовић, Крњаја, 2018). Вујичић одређује културу вртића као „преносив, устаљени и научени образац значења изражен експлицитно кроз симболе, а имплицитно кроз уверења чланова установе“ (Вујичић, 2011: 34).

Култура одређује положај учесника у пракси вртића - што је очекивано, дозвољено и могуће, што се сматра пожељним и вредним, те тиме обликује квалитет односа и начине учествовања и деловања свих учесника, односно квалитет праксе вртића. За разлику од промена првог реда које су усмерене на побољшање квалитета сегмената постојеће праксе, истинске промене настају тек с променама другог реда, променама у вредностима, веровањима и претпоставкама те изградњом заједничког смисла и сврхе односно трансформацијом културе вртића (Сенге, 2003).

Грађење квалитета у пракси дечијег вртића континуирани је процес трансформације културе вртића кроз рефлексивно преиспитивање кључних димензија контекста праксе вртића. „За остваривање процеса неопходно је оснаживање практичара за рефлексивну праксу, повезивање практичара и истраживача, трансформација иницијалног образовања и стучног усавршавања практичара, те су нужне усаглашене мере образовне политике усмерене на подршку, а не регулацију квалитета праксе вртића“ (Павловић Бренеселовић, Крњаја, 2018: 43). Крњаја и Пурешевић (2020: 231) истичу да „етичност и унутрашња одговорност педагога за промену наспрам спољашње одговорности према формалним ауторитетима, претпоставља упорност и флексибилност у педагошком вођењу. Промена културе вртића заснована је на континуираном истраживању и рефлексiji, тако да води сталном продубљивању разумевања праксе“. За процес васпитања сматрамо да је

неопходно изградити контекст који подржава дењу добробит и у којем се она остварује. Из тог разлога, добробит детета „сада и овде“, са децом и одраслима са којима заједно дела у средини на коју делује, коју бира и мења, видимо и као квалитет праксе децјег вртића. На путу ка промени и развијању квалитетне праксе кренули смо од преиспитивања сопствених вредности које чине невидљиви део контекста вртића, обележавају културу и обликују нашу васпитну праксу (Ђорђевић, Ристивојевић, 2017).

2.8. Подстицање физичке активности и здравог начина живота у вртићу

Физичка активност и здрав начин живота су од кључног значаја за развој деце и формирање навика које ће им помоћи да одржавају добро здравље у каснијим годинама. Отворени простори у вртићима имају кључну улогу у овом процесу, обезбеђујући деци место за физичку активност, учење и изражавање које ће им омогућити да развијају здраве навике. Физичка активност у отвореном простору вртића помаже у развоју децјег физичког здравља. Деца су природно активна и игра на отвореном им омогућава да вежбају своје тело и развијају координацију и снагу. Овај физички развој је од суштинског значаја за изградњу јаких и здравих мишића и скелетног система (Агатоновић, 2010).

Отворени простори вртића нуде деци прилику да развијају своје социјалне вештине кроз тимске спортске игре и сарадњу са другом децом. Играње заједно унапређује комуникацију, тимски дух и разрешавање конфликта. Ове социјалне вештине су од суштинског значаја за успех деце у школи и у будућем животу. Исто тако, у природи подстиче се развој љубави према околини. Деца која су изложена природи у раном узрасту имају већу вероватноћу да развију еколошку свест и одговоран однос према животној средини (Апостоловић, 2013).

Кроз организоване активности у отвореном простору вртића, деца уче важне животне вештине као што су одговорност, дисциплина и поштовање правила. Ове вештине им помажу да постану одговорни и самосвесни грађани. Важно је истаћи да се подстицање физичке активности и здравог начина живота у отвореном простору вртића не односи само на децу, већ и на локалну заједницу и родитеље. Отворени простори могу бити место где се родитељи укључују у активности са својом децом, подстичући једни друге на здраве навике и заједничку активност (Arnold, Zeljo, Doctoroff, 2008).

У контексту модерног живота, где је време пред екранима постало доминантно, отворени простори вртића представљају бег од те тенденције. Они пружају деци простор за активну игру и забаву на свежем ваздуху, што може допринети смањењу временаведеног времена у затвореном простору (Апостоловић, 2013). Игра деце у отвореном простору и учење деце да цене активно време на отвореном имају потенцијал да смање проблеме са дечијом гојазношћу и другим здравственим изазовима. Подстицање физичке активности и здравог начина живота у отвореном простору вртића има дубок и широк спектар предности за децу, родитеље и заједницу као целину. Ово је инвестиција у физичко и здравствено благостање деце, која имају потенцијал да буду здрави. Овакве инвестиције носе позитивне последице које се пружају кроз целокупно друштво и формирање здравих и активних заједница (Агатоновић, 2010).

2.9. Улога родитеља и заједнице у уређењу отворених простора вртића

Осим улоге васпитача и образовних програма, родитељи и шира заједница играју виталну улогу у стварању и одржавању ових простора који омогућавају физички, когнитивни и социјални развој деце. Родитељи имају кључну улогу у уређењу отворених простора вртића кроз активно учешће у одлукама и ресурсима. Они могу помоћи у финансирању и обнови игралишта, куповини играчака, или предложити пројекте за уређење отворених простора. Родитељи су често у могућности да организују заједничке активности на просторима вртића, као што су добровољне акције по уређењу, радне акције и друга дружења која подржавају развој и одржавање ових простора (Љубетић, 2017).

Родитељи могу учествовати у процесу доношења одлука о структури и дизајну отворених простора. Они могу пружити вредне сугестије о томе како ови простори могу бити боље прилагођени потребама деце. Родитељи треба да буду учесници у вртићком животу и имају савремено разумевање потреба и очекивања деце. Заједница, такође, игра кључну улогу у уређењу отворених простора вртића. Локалне организације, предузећа и грађани могу понудити ресурсе, финансијску подршку, или донације за развој и одржавање простора. Ово може укључивати обнову или проширење игралишта, набавку играла, или организацију разних активности за децу (Каменов, 2006).

Заједница може бити извор волонтера који могу помоћи у одржавању и уређењу простора. Овакве активности не само да обогаћују културу вртића, већ и подстичу озбиљан

однос и укључивање заједнице. Локалне акције и иницијативе у вези са уређењем простора вртића могу омогућити заједницама да се организују и буду активни у решавању проблема који се односе на образовање и добробит деце (Марковић, Станисављевић – Петровић, Мамутовић, 2020).

Улога родитеља и заједнице у уређењу отворених простора вртића омогућава постизање важних едукативних и социјалних циљева. Поред тога, овде се промовише важност заједничких вредности и сарадње. Уређени отворени простори вртића могу подстаћи инклузивност. Ако родитељи и заједница активно учествују у доношењу одлука и развоју простора, може се створити окружење које је прилагођено свој деци, укључујући децу са сметњама, као децу из маргиналних група или децу различитих интересовања. Овакво инклузивно окружење подстиче толеранцију и разумевање различитости у заједници (Миладиновић, 2016).

Кроз активну комуникацију са васпитачима и предшколском установом, родитељи и заједница могу пратити како деца користе ове просторе и које су потребе за даље уређење. Овакав дијалог омогућава адаптацију и усавршавање простора, тако да одговарају најбоље потребама деце. Кроз заједнички напор и сарадњу, родитељи и заједница могу обогатити ове просторе и омогућити деци најбоље услове за развој. Укључивањем свих заједничких ресурса и ангажовањем, може се обезбедити здрава и обогаћујућа средина за децу у вртићима. Улога родитеља и заједнице у уређењу отворених простора вртића је неопходна за стварање стимулативног и безбедног простора за развој деце. Родитељи и заједница су партнери у образовању и развоју деце, и њихова сарадња и ангажовање су кључни за постизање најбољих резултата. Омогућавање деци простора за активност, учење и игру у отвореном окружењу (Апостоловић, 2013).

2.10. Сарадња породице и предшколске установе

Уколико је дете већ провело време у предшколској установи, вероватно је већ на добром путу да стекне социјалне и практичне вештине које су му потребне за успех. Иако родитељи имају највећи утицај на своју децу, вртић има огроман утицај на развој детета. Вртић заузима огроман део родитељског живота (Маловић, 2017: 98). По самој својој природи, вртићи су заједнице у којима се деца окупљају ради подучавања и учења. Такође стварају пријатељства, добијају смернице и развијају карактер. Стога је важно да постоји

сарадња између породице и вртића, како би боравак детета у вртићу био добар. Када се ствари добро ураде, и деца и родитељи могу имати користи од пријатељства и размењених искустава о укључивању у позитивну вртићку заједницу (Круљ, Арсић, 2012).

У предшколској установи, па чак и шире, једна од основа за стварање ефикасног окружења за учење је снажно партнерство између вртића и породице. Родитељи морају бити укључени у образовање свог детета како би дете успело, јер ако родитељи покажу да им је стало до васпитања и образовања детета, већа је вероватноћа да ће их деца сама вредновати. Неки родитељи помажу у вртићима, неки су у разним одборима, неки помажу помним праћењем детета и давањем детету искуства у учењу код куће (Тодоровић, 2004: 190). Како би се ускладиле са системом интегрисане подршке вртићи морају да изграде партнерство са родитељима и развију међусобну одговорност за успех деце у образовном систему. На овај начин повећава се позивање родитеља на сарадњу, подстиче се труд родитеља да подрже вртиће и они директно имају позитиван утицај на успешан образовни систем. Са друге стране, предшколска установа мора понудити подршку родитељима, како би им се олакшао приступ активностима њихове деце кроз припрему и ширење активности учења од куће, а не на крају понудити родитељима приступ групама за одређене активности деце (Carr, 2010: 13).

Укљученост родитеља је посебно значајна за децу која су мање навикла на улазак у предшколске установе и децу у преласку са једног на други ниво. Важно је, у сарадњи са родитељима, бити свестан да се систем вредности родитеља у погледу васпитања деце често разликује од система предшколских установа. Овај систем родитељских вредности је онај који дозвољава тумачење, вредности, циљеве и стратегије у васпитању деце, што смањује неизвесност родитељског образовања и онај који омогућава родитељима да воде развој детета у животним ситуацијама (Пећанац, 2010). Стога је кључно да се осигура поштовање различитости, избора и поштовање породице и њених вредности те узимање у обзир сукобљених интереса, што је могуће само ако се може успоставити и заштитити отворен простор за разговор, дијалог и сарадњу. Такав отворени дијалог са родитељима у предшколским установама треба да буде обезбеђен кроз курикулум вртића, у коме се у принципу сарадње са родитељима наводи да је потребно поштовати приватну сферу породице, њихову културу, идентитет, језик, поглед на свет, вредности, уверења, ставови,

навике и праксе и да доследно воде рачуна о свом праву на приватност и заштиту личних података (Половина, 2009). Важно је нагласити да иако иницијатори дијалога могу бити родитељи, васпитачи су они који сnose примарну одговорност за успостављање и одржавање односа који омогућавају сарадњу и креирање живота и рада у предшколским установама. Основни фактори који помажу у успостављању правилног односа између детета и васпитача у предшколском периоду није само емоционална топлина, већ и јасно постављена и изражена очекивања према детету, која су, барем у суштини, усклађена са очекивањима родитељима. Етика учешћа фокусирана је на чињеницу да се објективни посматрач замењује сарадњом у којој нико нема коначну реч, будући да је консензус оно што чини следећи корак (Мешић, 2013).

Један од најбољих начина на који родитељи могу да утичу на своју децу јесте да им се поставе као узор како би им помогли да науче многе вештине које ће им бити потребне. Ове вештине могу укључивати све, од основних кућних послова попут усисавања и кувања до бављења сложенијим одговорностима, попут управљања буџетом или тешке друштвене ситуације. Ове активности родитеља постављају темеље тако да ће деца знати шта је потребно да буду независне одрасле особе, укључујући и како да обављају све те послове. Али са друге стране, родитељи често се држе активности као што су учење садржаја које дете треба тек да учи, што може изазвати негативан ефекат, а разлог свему томе је недостатак информисаности и сарадње са вртићем (Brooker, 2008). Самим тим, посебну пажњу треба посветити унапређењу сарадње са родитељима и пружити смернице за унапређење сарадничких односа и креирање стратегије сарадње вртића са породицом. Самим тим можемо закључити да се већина родитеља треба да унапреди сарадњу са вртићем и обрнуто, треба радити на мотивисању деце за учење и унапређење вештина комуникације, увођење у нове околности свакодневног живота, кроз заједничку игру и дружење што знатно побољшава њихове когнитивне способности, али такође доприноси јачању међусобног поверења и осећаја сигурности (Клеменовић, 2009).

2.11. Предшколска установа као подстицајно окружење за учење и развој деце

Окружење је важно јер утиче на развој осећања припадности детета и породице заједници вртића. Окружење које репрезентује све различите групе деце која иду у вртић шаље поруку да се у вртићу промовише различитост. Окружење дефинише простор у којем

деца могу да буду препозната, цењена и уважена. Деца која препознају различите аспекте свог идентитета у простору вртића осећају се сигурно, прихваћено, самопоуздано и подстакнута су да учествују у активностима вртића. Окружење може да подстакне разговоре са децом о различитостима, једнаким могућностима и друштвеном укључивању (Јелић, Стојковић, Марков, 2018). Анализа окружења је потребна како би се обезбедило да средства и материјали који се користе за учешће деце у игри, животно-практичним ситуацијама и ситуацијама планираног учења не ојачавају стереотипе о социјалним идентитетима деце. Негативни стереотипи и поруке о одређеним групама могу негативно утицати на децу припаднике тих група и на то да окружење за учење не буде безбедно и подстицајно (Мешић, 2013).

Квалитетан педагошки процес базира се на уверењу да брига о деци, васпитање и образовање чине повезану целину, те да су добробит и укљученост сваког детета предуслови успешног учења. Иако се учење догађа на различите начине и у различитим ситуацијама, крајњи циљ педагошког процеса јесте постављање високих, достижних циљева за свако дете, подстицање радозналости, истраживања, критичког мишљења и сарадње како би свако дете развило предуслове за целоживотно учење (Dahlberg, Moss, Pence, 2017). Различитим стратегијама код деце је потребно развијати вештине које им омогућавају да постану одговорни чланови друштва, као и емпатију, бригу за друге, отвореност и уважавање различитости. Такође, разноврсним стратегијама треба створити прилике за формирање, изражавање и промену сопственог мишљења, за прављење избора и доношење одговорних одлука, као и за постизање консензуса. Васпитач је одговорна особа за избор стратегија поучавања које сваком детету пружају најбољу подршку за остваривање личних развојних и образовних циљева, као и циљева одређених курикулумом (Маловић, 2017).

Окружење за учење у великој мери утиче на когнитивни, социјални, емоционални и физички развој деце. Креирајући физички и психолошки сигурно и подстицајно окружење у коме деци нуди различите развојно прилагођене материјале, задатке и ситуације, васпитач подстиче учење кроз самостално и групно истраживање, игру, разноврсне изворе информација и интеракције с другом децом и одраслима (Sheridan, 2017). Васпитач обезбеђује да се свако дете осећа добродошлим и тиме деци шаље поруку да је свака особа

цењена, као и да су свако дете и његова породица битан део групе или заједнице. Васпитач обезбеђује да свако дете може користити заједнички простор и ресурсе и подстиче децу да учествују у њиховом одржавању. Осигуравајући деци сигурно окружење и мењајући га у складу са специфичним потребама учења, васпитач охрабрује децу на учешће и сарадњу у различитим активностима као и на преузимање ризика у учењу. Такође, окружење изван вртића и ресурси у заједници су важан део богатог окружења за учење (Павловић – Бренеселовић, 2012).

Предшколска установа има изузетно важну улогу у развоју деце и припреми их за школу и живот у општем друштвеном окружењу. Нове Основе за предшколско васпитање и образовање наглашавају важност ове фазе развоја, пружајући подстицајно окружење за учење и развој деце. Укратко, предшколска установа има виталну улогу у подстицању учења и развоја деце. Нове Основе за предшколско васпитање и образовање постављају основе за квалитетно предшколско образовање и развој деčјих потенцијала, припремајући их за успешан улазак у школу и живот у општем друштвеном окружењу (Правилник о основама предшколског васпитања и образовања, 2018).

2.12. Подржавање деčје добробити кроз неговање културе дијалога и поверења

Дете доживљава свет кроз односе које успоставља и развија. Односи којима се подржава дететова добробит и делање чине покретаче његовог развоја и учења. Сматрам да је за добробит деце потребно неговати културу дијалога и међусобног поверења. Односи се не одвијају у вакуму и сами по себи, они су динамичка и сложена мрежа повезивања и повратних веза и утицаја кроз акције и интеракције самог детета, социјалне средине и физичког окружења. За дете је у односима важна сигурност, да би деца могла да уче и истражују, морају да се осећају сигурно. Тек када се осећају сигурно, могу трагати за изазовима. Сигурност проистиче из односа поверења и предвидљивости. Дете ће се осећати сигурно у средини где се осећа уклопљено и усклађено са другима, где је заштићено од физичких напада и психолошког повређивања понижавања, етикетирања и потцењивања. Бренеселовић и Крњаја (2017: 44) наводе „да је поред сигурности, важан и континуитет у односу са значајним блиским одраслима. Континуитет пажње кључних особа које добро познају дете, тумаче његове поруке и реагују на њих омогућава детету да искаже за упуштање у шири спектар односа и активности са новим особама и у новим ситуацијама“.

Кроз односе, деца уче да разумеју своје поступке и осећања, како да на сигуран начин истражују своју околину и своје претпоставке о свету око себе, како да комуницирају и ступају у интеракције, како да буду прихваћена и прихватају друге, како да изразе себе, разумеју друге и како да се односе са њима, а уче и о узајамној зависности са другима, о дељењу, прављењу избора, решавању проблема и преузимању одговорности (Круљ, Арсић, 2012).

Односи са вршњацима представљају кључну компоненту адаптације у детињству, јер се кроз њих развијају капацитети саморегулације и блискост и разумевање других. Кроз односе у заједничким активностима са вршњацима деца: уче једна од других како да деле, како да учествују у реципрочним интеракцијама, како да разумеју и узимају у обзир потребе и очекивања других и уважавају туђе мишљење, како да контролишу властите импулсе и разрешавају конфликти. Она преиспитују властити идентитет, уочавају снаге и слабости код себе и других, преузимају нове улоге и одговорности, стичу искуство различитих улога, од улоге вође до следбеника и посматрача, уче се опробавању и преузимању ризика, те прављењу грешака и суочавању са њима (Sheridan, 2017).

Успостављање односа са другим људима представља једну од основних дечијих потреба. Дечији вртић мора да буде место које може да пружи могућност здравог развоја и треба да буде место дијалога и сарадње. Кроз ове односе деца уче, али се и развијају у исто време. Деца имају право да комуницирају и граде односе са другима, на тај начин она изграђују сопствени идентитет. Посматрајући односе које одрасли граде у њиховом окружењу деца уче о емпатији, саосећању, разумевању, препознавању властитих и туђих емоција, потреба. Из тог разлога веома је важно, у колико причамо о вртићу као о заједници која учи, освестити практичаре- васпитаче на нужност квалитетних односа како са самом децом, тако и са родитељима и локалном заједницом (Маловић, 2017).

Локалне заједнице - месне заједнице треба да буду активни партиципатори у процесу транзиције између вртића и школе, отварајући се према овим институцијама. Локална заједница може бити партнер у реализацији пројектних активности. Неопходна је и континуирана сарадња вртића и школе. Да би учионице постале место заједничког живљења где наставник нема моћ над децом, него моћи са децом, онда и васпитачи и учитељи морају тако бити третирани (Mendez, 2010).

Култура дијалога и поверења помаже деци да изразе своје потребе и идеје. Омогућава им да се осећају схваћеним, што може снажно утицати на њихову смиреност и самопоуздање. Када се деца осећају пријатно да износе своје мисли и емоције, могу лакше реаговати на различите изазове и ситуације у вртићу. Осим тога, ова култура подстиче сарадњу између деце и васпитача (Миладиновић, 2016). Деца могу бити активно укључена у процес одлучивања и уређења простора вртића. Ова врста учешћа омогућава деци да се осећају као актери у својој околини, а не само као објекти. То може осигурати озбиљну ангажованост и одговорност код деце (Марковић, Станисављевић – Петровић, Мамутовић, 2020). Од кључног значаја је подржавање културе дијалога и поверења у контексту уређења отвореног простора вртића. Деца која се осећају сигурно и подржано имају већу вероватноћу да развијају позитиван однос према учењу. Укратко, овај аспект уређења вртића ствара основу за здрав развој и срећно детињство (Златар, Клишанић, 2021).

3. ПРАКТИЧНИ ДЕО

План акције уређења отворених простора вртића „Златокоса“ у Ветернику одвијаће се кроз одређене кораке.

Анализа постојећег стања: Спровести детаљну анализу тренутног стања отворених простора вртића. Ово укључује процену тренутних игралишта, дворишта и осталих вањских простора који су доступни деци.

Дефинисање циљева: Утврдити циљеве уређења отворених простора вртића. Циљеви могу укључивати стварање сигурног и подстицајног окружења за игру и учење деце, промовисање игровних активности, побољшање естетског изгледа простора и интеграцију природних елемената.

Израда плана уређења: На основу анализе и циљева, израдити план уређења отворених простора вртића. Овај план требао би укључивати распоред игралишта, избор играла, планирање простора за одмор, те додавање елемената као што су стазе, клупице, цветњаци и дечје играчке.

Сигурност и заштита: Осигурати да су отворени простори вртића сигурни за децу. То укључује проверу и одржавање опреме за игру, постављање ограда и препрека ради спречавања приступа нежељеним подручјима.

Учествовање родитеља и деце: Укључити родитеље и децу у процес уређења отворених простора вртића. Организовати састанке или радионице како би се чули њихови предлози и жеље те их укључили у избор одређених елемената и активности које ће бити део новог уређења.

Имплементација плана: Поступно спроводити план уређења отворених простора вртића, с нагласком на сигурност и квалитет. Важно је пратити напредак и осигурати да се све активности спроводе према плану.

Евалуација и одржавање: Редовно процењивати ефективност уређених отворених простора вртића. Одржавање простора треба бити редовно како би се осигурала сигурност и функционалност простора. Такође, важно је прикупити повратне информације од

родитеља, деце и васпитача вртића о новим просторима и спровести евалуацију како би се утврдило да ли је план уређења постигао жељене резултате.

Анализа постојећег стања (Спровести детаљну анализу тренутног стања отворених простора вртића. Ово укључује процену тренутних игралишта, дворишта и осталих вањских простора који су доступни деци.)

Анализа постојећег стања дворишта вртића, укључујући играла и све што деца користе, кључна је за планирање и извођење практичног дела уређења. Детаљном анализом постојећег стања дворишта увидела сам могућности које нам овај простор нуди. Отворени простор је простран, обликован дрвећем које прави хлад и опремљен скромно са игралима која нису довољно инспиративна за дечију игру. Простор је слободан и великим делом празан. Иако је двориште уређено као парк у простору недостају садржаји који подстичу децу да истражују, да се физички активирају и да се развијају. Деца током отворене игре нису инспирисана да користе играла. Потребано је да игра већином буде вођена. Двориште дозвољава због своје величине да деца из свих група учествују у заједничким активностима и делују заједно.

Слика 1. Сателитски снимак Вртића

Конструкције неких играла могу да се адаптирају у добију другу намену. Потребно их је премазати заштитном бојом. Иако је већина играла која су у дворишту стара, свакако су безбедна за дечију игру.

Двориште вртића због свог природног изгледа које највише личи на парк, у највећој мери је у равни, приступачно је за маме са колицима као и особе са инвалидитетом.

У анализирању постојећег стања дворишта и прикупљању информација консултовала сам се са децом која бораве у вртићу, запосленима у објекту као и родитељима.

Детаљна анализа помогла ми је да боље разумем постојеће стање дворишта вртића и да заједнички осмислимо план за његово унапређивање у складу са потребама деце и особља вртића. Након спровођења детаљног плана можемо кренути у реализацију и извођење практичног дела, што укључује поправке постојећих играла, замене, додавање нових елемената и редизајнирање простора како би се побољшало искуство деце и створио сигуран и инспиративан простор за игру и учење.

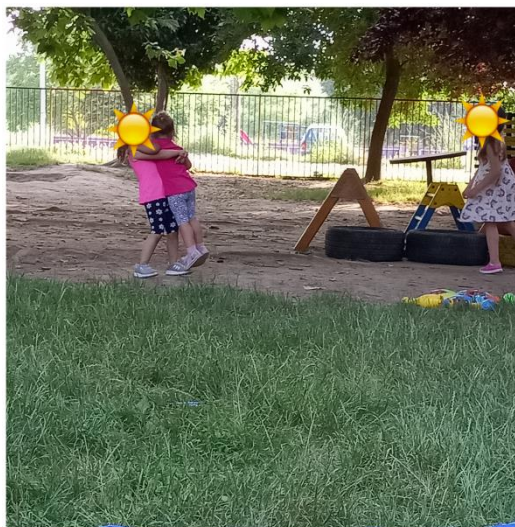
Дефинисање циљева: (Утврдити циљеве уређења отворених простора вртића. Циљеви могу укључивати стварање сигурног и подстицајног окружења за игру и учење деце, промовисање игровних активности, побољшање естетског изгледа простора и интеграцију природних елемената.)

Циљеви уређења отвореног простора у дечијем вртићу су стварање безбедног а затим и подстицајног окружења за децу. Треба да обухвате све узрасне групе и обезбеди сигурно окружење. Дефинисање циљева за уређење дворишта вртића кључно је како би се јасно поставили приоритети и усмерио процес планирања и извођења. Циљеви би требали одражавати потребе деце, особља и родитеља, као и опште циљеве вртића. Циљеви треба да буду јасни, мерљиви и усклађени са потребама деце и васпитача.

Двориште треба да подржава физичку активност код деце. Постављање различитих играла и зона за трчање, скакање и игре може подстаћи децу на активности и развој моторичких вештина. Двориште треба да буде и продужетак васпитног процеса. Постављањем едукативних играчака, интерактивних плоча или баште за учење у природи, двориште може подржавати образовање и раст деце. У дворишту треба да се учи кроз игру.

Циљ је укључити едукативне игре, плоче са бројевима, словима, животињама или бојама, које ће децу подучити о природи, рециклирању и сличним образовним аспектима. Двориште треба да задовољи и подстакне и дечију креативност. Да могу слободно да користе своју машту. Циљ је укључити елементе као што је песак, , осмислити уметничку целину. Естетске природне елементе, дрвеће и цвеће који су већ присутну у дворишту вртића требали би са децом оплеменити.

Циљ уређења двориште је свакако и инклузивност. Циљ је створити двориште које је приступачно за сву децу, укључујући оне са потребама за подршком. То може значити прилагођене игралне справе, стазе за инвалидска колица или друге елементе који омогућавају свима да уживају у дворишту.

Слика 2. Приказ коришћења дворишног простора

Циљ је укључивање родитеља, васпитача и других запослених као и партнера из локалних заједница који могу допринети деци. Двориште може да се користи као ресурс за заједницу.

Ови циљеви треба да буду основа за планирање и извођење практичног дела уређења дворишта вртића како би се створило сигурно и подстицајно окружење за игру и учење деце. Дефинисање ових циљева омогућиће нам и помоћи да усмеримо напоре ка стварању сигурног и подстицајног окружења за игру и учење деце у вртићу. Такође, важно је редовно комуницирати са свим релевантним странама како би смо осигурали да се циљеви остварују.

Израда плана уређења: (На основу анализе и циљева, израдити план уређења отворених простора вртића. Овај план требао би укључивати распоред игралишта, избор играла, планирање простора за одмор, те додавање елемената као што су стазе, клупице, цветњаци и дечје играчке.)

Израда плана уређења отворених простора вртића захтева пажљиво планирање како би се постигли дефинисани циљеви. Пажљиво разматрање свих аспеката, укључујући распоред игралишта, избор играла, простор за одмор, стазе, клупе, цвеће и дечје играчке. Потребно је дефинисати главне зоне у дворишту, као што су зона за игру, зона за одмор, зона за учење и зона за активности на отвореном. Поставићемо распоред ових зона у складу са доступним простором и безбедносним захтевима. Одабраћемо играла и справе које су прикладна за узраст деце у вртићу. Обезбедћемо играла која подстичу развој различитих вештина, као што су моторичке вештине, креативност и социјалне интеракције. Области за одмор и опуштање, попут клупа, лежаљки или столова за пикник потребно је посебно осмислити у делу дворишта које највише погодује мирним активностима.

Израда плана уређења дворишта подразумева безбедност и сигурност деце. Сви елементи који су заступљени у дворишту вртића морају бити у складу са стандардима безбедности и редовно одржавани. Израда плана уређења подразумева инклузивно уређење. Тиме ћемо омогућити да сва деца уживају у простору који је намењен за игру и учење на свежем ваздуху. Израда плана нам помаже да структуирамо и спроведемо уређење отворених простора вртића како би смо створили сигурно, подстицајно и функционално окружење за децу.

Сигурност и заштита: (Осигурати да су отворени простори вртића сигурни за децу. То укључује проверу и одржавање опреме за игру, постављање ограда и препрека ради спречавања приступа нежељеним подручјима.)

Осигуравање сигурности у вртићу је одговорност свих који раде са децом и родитеља. Строго поштовање стандарда безбедности и редовно одржавање игралишта су кључни елементи у стварању сигурног окружења за игру и учење. Игровну опрему у дворишту вртића неопходно је редовно одржавати, поправљати или ако је неопходно уклонити. Елементе који нису сигурни потребно их је заменити. Двориште вртића је ограђено довољно високом оградом и безбедно је за боравак деце. Капија је затворена и

отварање није доступно деци. На огради нема отвора тако да деца не могу напустити двориште без надзора. Подлога за игру у највећој мери је прекривена травом. Двориште се одржава редовно и према потребама, уклањају се опасни предмети, оштри предмети, или опасни материјали. Особље вртића обучено је да реагује у хитним случајевима. Пuteви за евакуацију или приступ хитним службама је слободан.

Сигурност и заштита деце морају бити приоритет при уређењу отворених простора вртића. Редовна инспекција, одржавање опреме и добра едукација особља су кључне компоненте сигурносних мера. Осим тога, сарадња са родитељима и заједницом може допринети стварању сигурног окружења за игру и учење.

Учествовање родитеља и деце: (Укључити родитеље и децу у процес уређења отворених простора вртића. Организовати састанке или радионице како би се чули њихови предлози и жеље те их укључили у избор одређених елемената и активности које ће бити део новог уређења.)

Укључивање родитеља и деце у процес уређења отворених простора вртића је изузетно важно јер осигурава да њихове потребе, жеље и идеје буду узете у обзир, што доприноси стварању простора који ће задовољити њихове потребе. Укључивање родитеља у уређење дворишта вртића организовали смо на неколико начина. Састанак који је реализован у време када родитељима одговара и кутија са предлозима и идејама. Састанак савета родитеља одржан је на нивоу објекта где су представници вртићких група излагали своје идеје и спремност за партнерство у уређењу отворених простора вртића. Родитељи су оснажени и увиђају које су добробити за дете када је њихов допринос присутан. Родитељима смо омогућили да учествују у избори одређених елемената, као што су играла, боје, декорација. Поред предлога родитељи су дали и свој допринос у уређењу дворишта тако што су заједно са децом и васпитачима постављали справе, обликовали пескарнике и правили играла која ће употпунити живљење у вртићу.

Слика 3. процеси уређења дворишта, пешчаник и мрежа за одмор.

Укључивање родитеља и деце у процес уређења отворених простора вртића не само да доприноси бољем дизајну, већ и ствара осећај власништва и заједништва међу свима који користе простор. Ово ће помоћи да се двориште вртића створи као сигурно и инспиративно место за децу и родитеље.

Имплементација плана: (Поступно спроводити план уређења отворених простора вртића, с нагласком на сигурност и квалитет. Важно је пратити напредак и осигурати да се све активности спроводе према плану.)

Имплементација плана уређења отворених простора вртића захтева пажљиво планирање и надзор како би се осигурало да се циљеви остваре у складу са дефинисаним стандардима безбедности и квалитета. Дефинисан је рок имплементације плана. Материјали за израду играла као и поставке обезбедили су родитељи који су захваљујући својим местом запослеља, професионалне услуге, омогућили уређење дворишта. Законске одредбе и безбедносне као и одговарајуће стручњаке. Започели смо имплементацију плана у складу са планом и распоредом, постепено, фаза по фаза. Најпре поправке, замене оштећених играла а затим поставке нових. Током имлементације плана обезбедити

сигурносне мере како би се избегли инциденти. Комуникација са заједницом је непрестана. Редовно се обавештавају родитељи као и чланови вртићке заједнице о напретку пројекта и евентуалним променама у распореду или плану.

Пре пуштања уређених простора у употребу, спровести тестирање и проверу безбедности свих елемената и играла. Едуковати особље вртића о новим елементима и безбедносним мерама како би се обезбедило правило коришћење и надзор над новим просторним целинама. Након имплементације, потребно је редовно одржавати и надгледати отворене просторе како би осигурали да се и даље одржавају сигурност и квалитет. Након што се двориште почне користити, потребно је наставити са прикупљањем повратних информација од деце, родитеља и запослених у објекту како би идентификовали евентуалне потребе за додатним побољшањем.

Слика 4. играла постављена у дворишту вртића (сарадња са родитељима)

Поступна имплементација плана омогућава да се пројектира доследно с циљевима сигурности и квалитета. Редовна комуникација са свим релевантним странама и континуирана евалуација кључни су елементи за успешну имплементацију и одржавање уређених отворених простора вртића.

Евалуација и одржавање: (Редовно процењивати ефективност уређених отворених простора вртића. Одржавање простора треба бити редовно како би се осигурала сигурност и функционалност простора. Такође, важно је прикупити повратне информације од родитеља, деце и васпитача вртића о новим просторима и спровести евалуацију како би се утврдило да ли је план уређења постигао жељене резултате.)

Евалуација и одржавање су два кључна процеса која треба да се редовно обављају након што су отворени простори вртића уређени. Евалуација помаже у утврђивању успеха плана уређења, док одржавање гарантује да се простори наставе користити безбедно и функционално. Извршаваћемо периодичне евалуације простора како би пратили испуњавање циљева уређења. Такође ћемо прикупљајти податке о коришћењу простора, интересовању деце, структурама које су најпопуларније и сл. Користићемо различите методе како би сакупили информације, укључујући анкете, интервјуе и непосредно посматрање деце у акцији. Анализом прикупљених података и повратних информација утврдићемо успешност пројекта. Да ли су постигнути постављени циљеви и да ли су потребне промене или допуне. На основу резултата евалуације и повратних информација, одлучићемо које измене или допуне су потребне. Неопходно је пратити стање безбедности на игралишту и у просторима и реаговати на потенцијалне опасности. Израдити план за континуирано унапређење простора на основу сазнања из евалуације и повратних информација. Анализирати коришћење простора и активности деце и оценити да ли су уређени простори подстакли игру и учење.

Редовно проверавати безбедносне аспекте простора, укључујући ограде, подлоге и игралишта. Да би смо осигурали трајност и квалитет простора, морамо вршити редовне евалуације и одржавати играла. Редовна евалуација и одржавање простора вртића су кључни за осигуравање безбедности и квалитета уређених простора. Пратићемо прогрес и активно сарађивати са заинтересованима да би смо унапређивали и освежавали овај важан

аспект вртићке заједнице. Све у свему, евалуација и одржавање су суштинске компоненте које нам помажу да створимо безбедно и функционално окружење за децу у вртићу и да га употребљавамо на најбољи начин. На основу повратних информација и евалуације, можемо констатовати успехе и унапређивати своје подешавање и активности.

4. ИСТРАЖИВАЧКИ ДЕО

4.1. Методологија истраживања

Овим истраживањем настојимо да испитамо мишљења васпитача и родитеља о утицају уређења дворишта на развој сазнајних и истраживачких потенцијала деце.

4.2. Предмет истраживања

У складу са горе наведеним, предмет истраживања су мишљења васпитача и родитеља о утицају уређења дворишта на развој сазнајних и истраживачких потенцијала деце.

4.3. Циљ истраживања

Утврдити сличности и разлике у мишљењима васпитача и родитеља о утицају уређења дворишта на развој сазнајних и истраживачких потенцијала деце

4.4. Узорак испитаника

Узорак испитаника чинили су васпитачи из вртића „Златокоса“ у Ветернику и родитељи деце мешовите групе. Васпитачима и родитељима су постављена једнака питања из анкете затвореног типа. У истраживању је учествовало 22 васпитача и 19 родитеља.

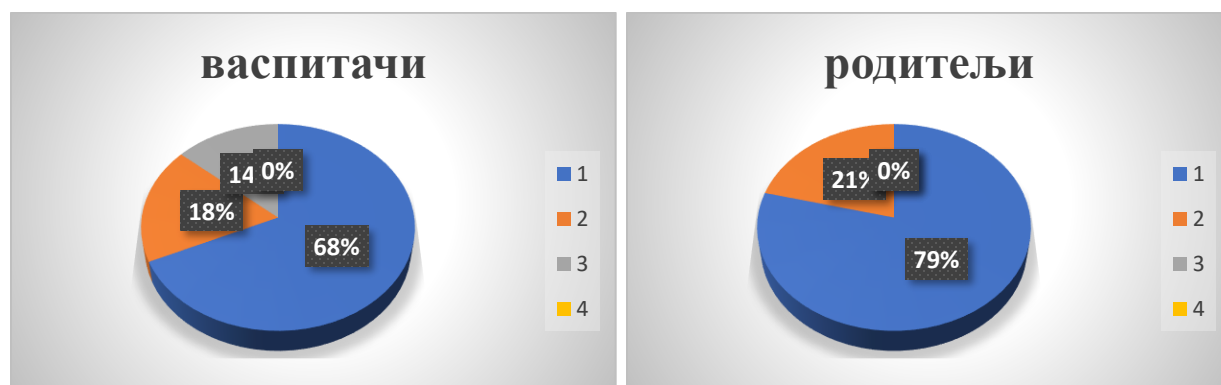
4.5. Мерни инструмент

За потребе истраживања користила се анкета сачињена од једанаест тврдњи, а пример инструмента се налази у прилогу на крају рада. Тврдње се тичу утицаја инспиративне подстицајне средине на развој истраживања код деце. Понуђени одговори на тврдње су: - у потпуности се слажем; - углавном се слажем; - углавном се не слажем; - уопште се не слажем. Одговорик васпитача и родитеља приказани су кроз пита дијаграм.

5. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Анонимном анкетом је испитано 22 васпитача из вртића „Златокоса“ у Ветернику и 19 родитеља деце из узрасно мешовите групе такође из вртића „Златокоса“. Анализом прикупљених резултата постављене хипотезе су потврђене, односно оповргнуте су. Одговори на тврдње васпитача и родитеља представљени су квалитативно помоћу графикана пита дијаграма.

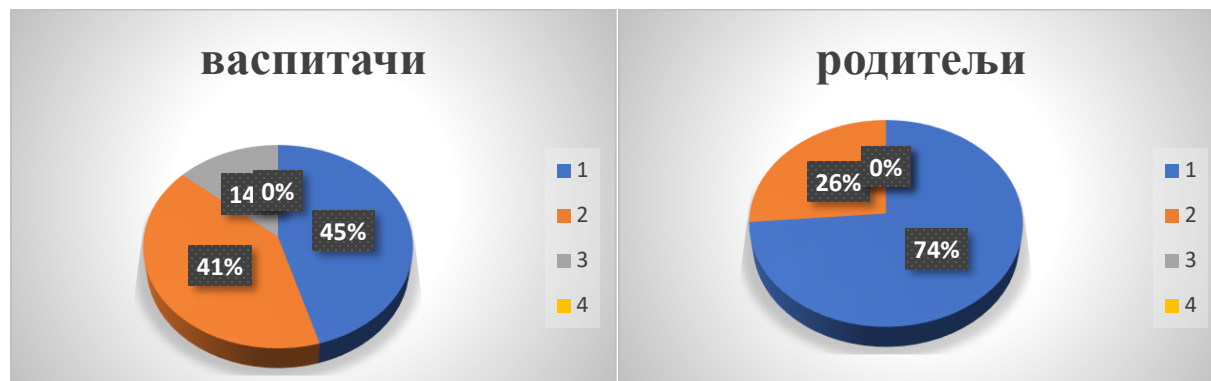
1. Подстицајно уређено двориште утиче на истраживачко-сазнајне активности деце у вртићу.

Графикон 1.

Коментар: 15 (68%) од 22 васпитача и 15 (79%) од 19 родитеља што представља већину испитаника, одговорило је да се у потпуности слаже са тврдњом да подстицајно уређено двориште утиче на истраживачко сазнајне активности деце у вртићу.

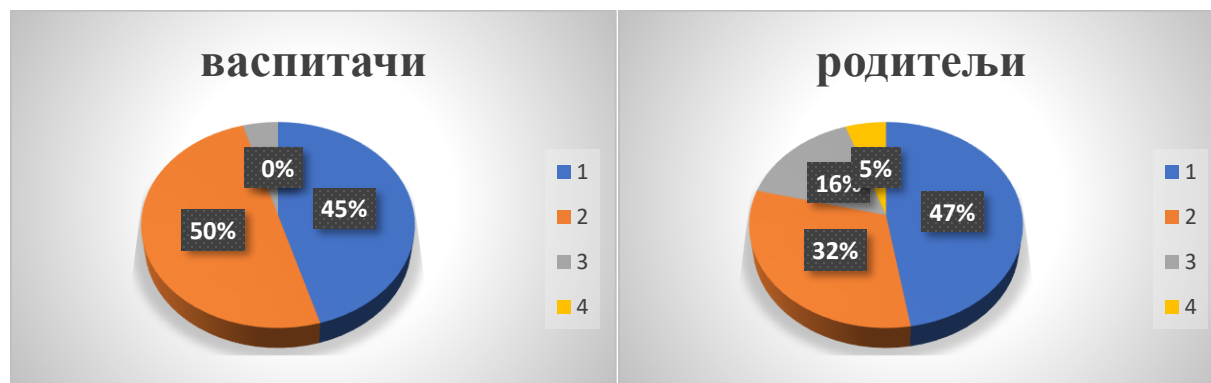
2. Дете у вртићу истражује кроз природна скровишта.

Графикон 2.

Коментар: тврдња да дете истражује кроз природна скровишта потврђена је одговорима родитеља и већином одговора васпитача. Ипак 3 (14%) од 22 васпитача се не слажу са тврдњом.

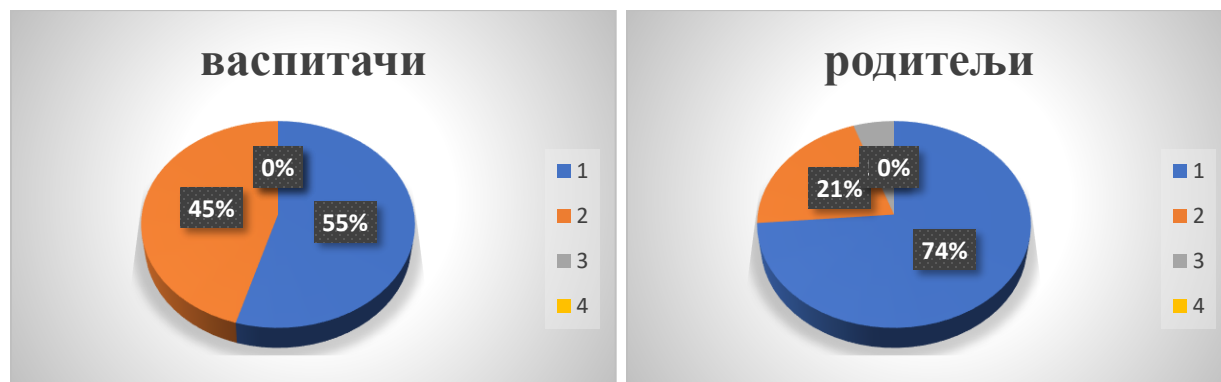
3. Различити извори воде у дворишту вртића (чесме, барице...) су покретачи слободније игре у дворишту.

Графикон 3.

Коментар: да је вода покретач слободне игре у вртићу, васпитачи су потврдили. Док су родитељи одговарали и да се не слажу са тврдњом. 3 (16%) и 1 (5%) одговорило је да се углавном не слажу, односно да се у потпуности не слажу.

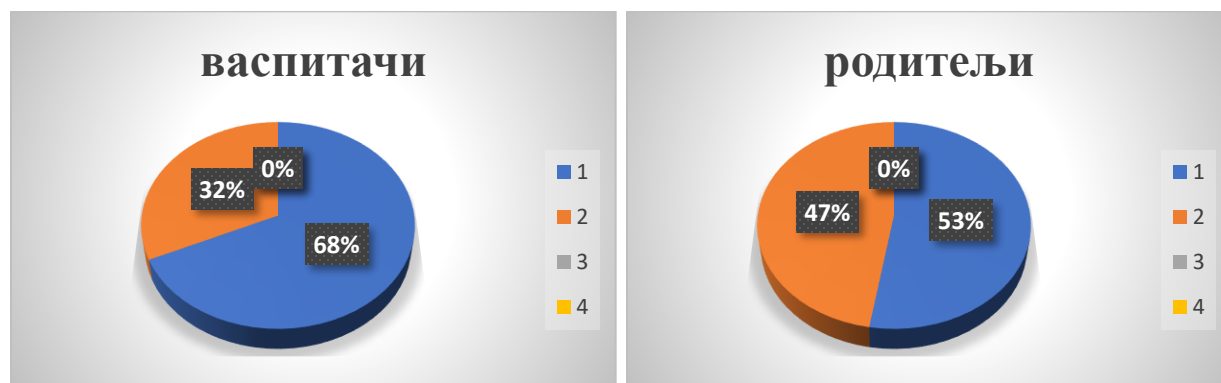
4. Мапирање дворишта са децом утиче на васпитаче подстоцајно приликом уређења отвореног простора.

Графикон 4.

Коментар: васпитачи и већина родитеља знају да мапирање дворишта заједно са децом утиче позитивно на уређење отвореног простора. 1 (5%) од 19 родитеља одговорило је да се углавном не слаже са тврдњом.

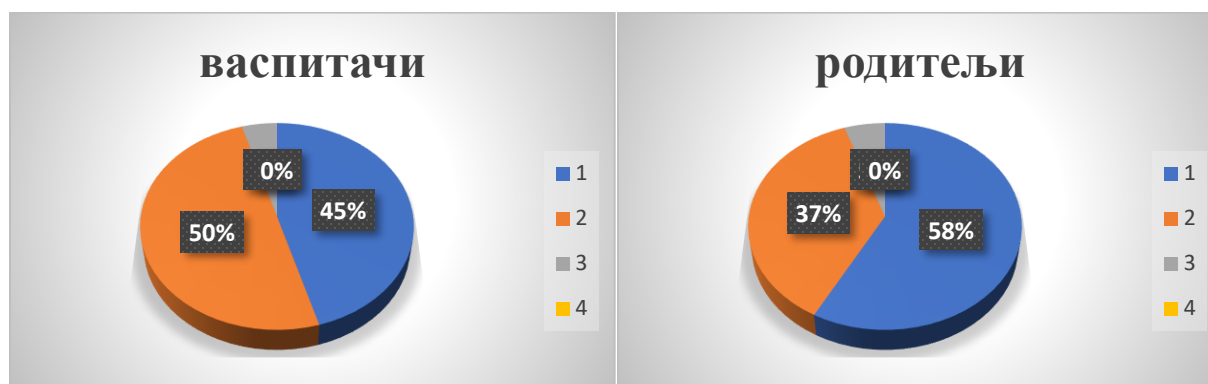
5. Велик избор неструктурираних и полуструктурираних материјала позивају децу да истражују.

Графикон 5.

Коментар: тврдњом да неструктурирани и полуструктурирани материјали позивају децу да истражују утврдили смо да подједнако мишљење имају васпитачи и родитељи. Сви одговори су били позитивни.

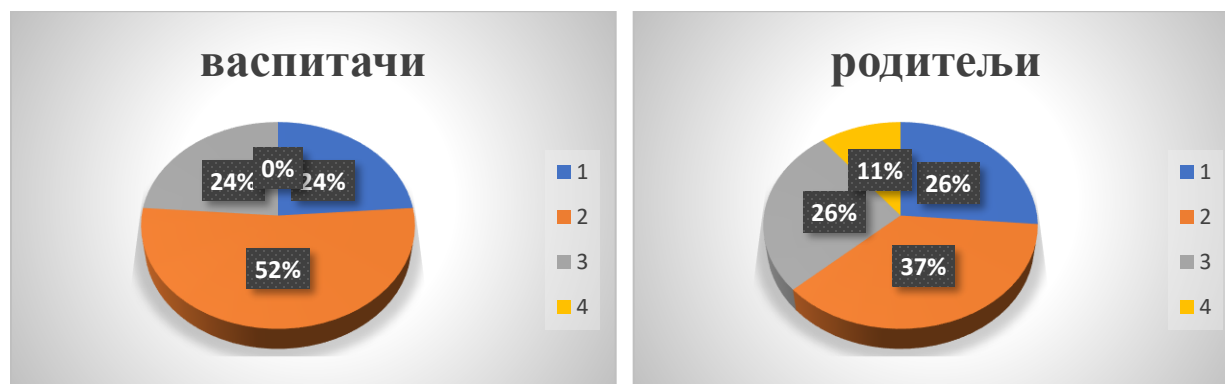
6. Истраживање неравних површина различитих текстура даје могућност детаљнијег и сврсисходног истраживања деце.

Графикон 6.

Коментар: 1 (5%) васпитач и 1 (5%) родитељ сматрају да истраживање неравних површина различитих текстура не даје довољно могућности да деца истражују. Док већина испитаника мисли супротно.

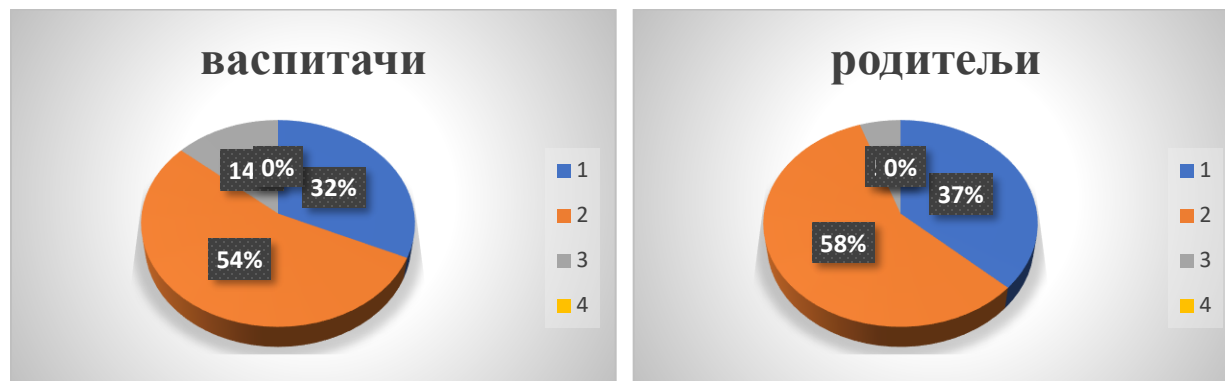
7. Игре у отвореном простору заузимају највећи део боравка деце у вртићу.

Графикон 7.

Коментар: игре у отвореном простору дечијег вртића по мишљењу испитаника ипак не заузимају највећи део боравка у вртићу. Иако се 11 (52%) васпитача углавном сложило са тврдњом остали испитаници не мисле тако. 5 (24%) васпитача и 5 (26%) родитеља углавном се не слаже са тврдњом, док 2 (11%) родитеља у потпуности се не слаже.

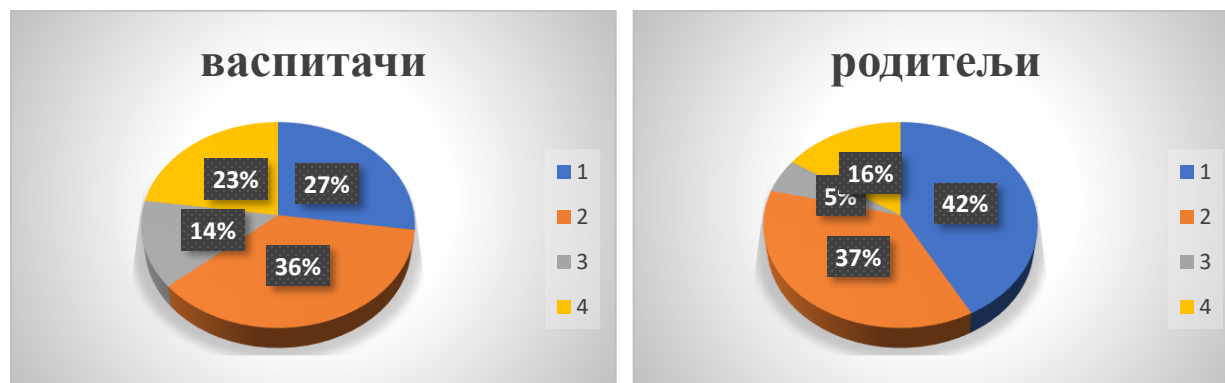
8. Простор у дворишту пружа могућност за осамљивање и опуштање.

Графикон 8.

Коментар: тврдњом да простор у дворишту вртића пружа могућност за осамљивање и опуштање већина испитаника је одговорила да се у потпуности слажи и углавном слаже, док се 3 (14%) васпитача и 1 (5%) родитељ углавном не слажу са тврдњом.

9. У дворишту вртића постоји простор који се лако може преуредити у простор за вртићког љубимца.

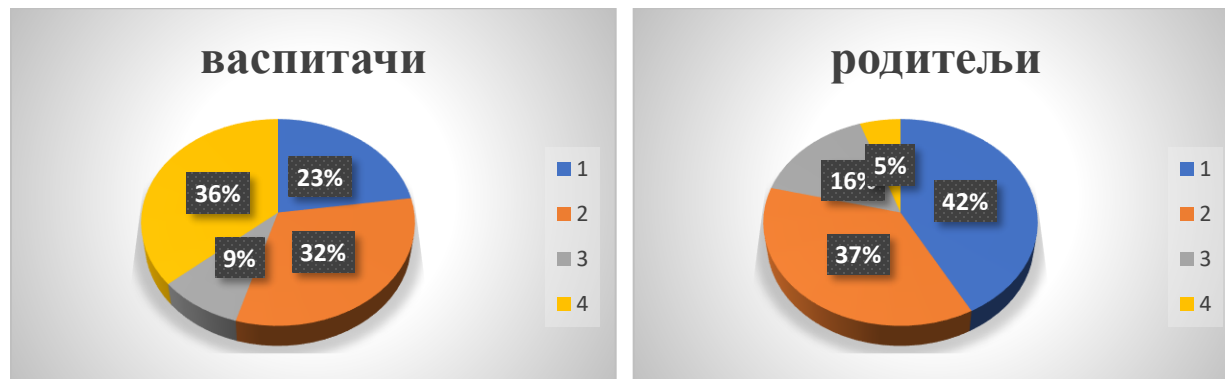

Графикон 9.

Коментар: васпитачи имају различита мишљења на тврдњу да у дворишту постоји простор који се лако може преуредити у простор за вртићког љубимца. Приближно једнако су заступљени сви одговори. 6 (27%) васпитача од укупно 22 се у потпуности слаже, док њих 5 (23%) се у потпуности не слаже са тврдњом. Највећи број родитеља 8 (42%) од 19 се у потпуности слаже са тврдњом, док 7 (37%) се у главном слаже. 1 (5%) односно 3 (16%) се

у главном не слаже и у потпуности се не слаже са тврдњом да у вртићу постоји простор који се може преуредити у простор за вртићког љубимца.

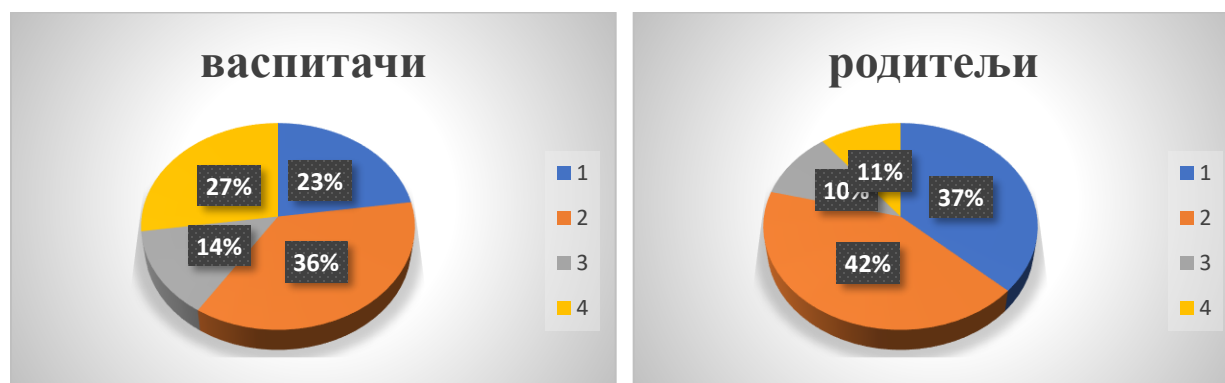
10. Двориште вртића је безбедно за чување вртићког љубимца.

Графикон 10.

Коментар: највећи број васпитача 8 (36%) од 22 одговорило је да се у потпуности не слаже са тврдњом да је двориште вртића безбедно за чување вртићког љубимца. Док су родитељи, њих 8 (42%) од 19 одговорило да се у потпуности слажу.

11. У дворишту вртића постоје услови за адекватну бригу и негу неопходну за живот вртићког љубимца у којој ће активно учествовати деца.

Графикон 11.

Коментар: васпитачи су на тврдњу да у дворишту вртића постоје услови за адекватну бригу и негу неопходну за живот вртићког љубимца у којој ће активно учествовати деца одговарали да се у потпуности слажу 5 (23%) и углавном слажу 8 (36%) , док се 3 (14%) васпитача углавном не слажу са тврдњом, односно у потпуности се не слажу

6 (27%). Родитељи њих 7 (37%) се у потпуности слажу односно 8 (42%) се у главном слажу, док се 4 родитеља углавном не слажу, односно у потпуности не слажу са тврдњом.

Коментар родитеља

Једна анкета родитеља враћена је са образложењем одговора на последњу тврдњу. Родитељ је додао да уколико би вртићки љубимац био пас сматра да није довољна брига и нега само док су деца у вртићу јер пас захтева 24ч пажњу. Али уколико би вртићки љубимац била нека домаћа животиња (кока, патка...) тада се у потпуности слаже са тврдњом.

6. ДИСКУСИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Већина испитаника у потпуности се слаже са тврдњом да подстицајно уређено двориште утиче на истраживачко сазнајне активности деце у вртићу. Ово указује на значај природних елемената у окружењу вртића за истраживање и игру деце. Мишљења испитаника се разликују у вези са улогом воде у игри. Васпитачи су углавном потврдили да вода покреће слободну игру, док родитељи имају различите ставове. Ова разлика у ставовима може бити предмет додатне расправе и сарадње између васпитача и родитеља.

Већина испитаника се слаже да је мапирање дворишта и укључивање деце у тај процес позитивно за уређење отвореног простора. Овај резултат упућује на значај укључивања деце у донешење одлука о дизајну и уређењу дворишта. Испитаници, укључујући све испитане васпитаче и родитеље слажу се да неструктурирани и полуструктурирани материјали позивају децу на истраживање. Ово указује на значај пружања различитих материјала и средстава за игру и креативност у отвореном простору вртића. Већина испитаника сматра да истраживање неравних површина различитих текстура даје довољно могућности да деца истражују.

Мишљења испитаника се разликују у вези са временом проведеним играјући се на отвореном простору. Иако је већина васпитача се углавном сложила да игре у отвореном простору не заузимају највећи део боравка у вртићу, постоје и они који се не слажу са овом тврдњом. Ова разлика може указивати на различите приступе и фокусе у раду са децом у отвореном простору. Већина испитаника се слаже да простор у дворишту вртића пружа могућности за осамљивање и опуштање деце. Ипак, постоје и неки васпитачи и родитељи који се не слажу са овом тврдњом. Ово нам говори о значају простора за пружање могућности за самосталност и опуштање у оквиру вртића. Васпитачи имају различита мишљења на тврдњу да у дворишту постоји простор који се лако може преурдити у простор за вртићког љубимца. Највећи број васпитача се у потпуности не слаже са да је двориште вртића безбедно за чување вртићког љубимца. Док су родитељи, одговорили да се у потпуности слажу.

7. ЗАКЉУЧАК

Уређење отворених простора дечјег вртића представља изазов и одговорност која има дубок утицај на развој и добробит деце. Дечји вртићи су места где малишани уче, играју се и развијају се у окружењу које треба да буде стимулативно и безбедно. У том контексту, уређење отворених простора има суштинску улогу у креирању подстицајног окружења за децу. Прво и најважније, уређење дечјег вртића треба да се фокусира на безбедност деце. Подлежући стручним стандардима и протоколима, играчке и опрема у отвореном простору треба да буду безбедне за употребу и да спрече могуће повреде. Исто тако, битно је да постоје мере за надзор и заштиту од сунца и кише, како би се деца заштитила од непријатних временских услова.

Дечји вртићи треба да пружају разноврсне могућности за учење и развој. Отворени простори треба да садрже различите играчке и активности које подстичу физички, социјални и когнитивни развој деце. Играње на отвореном подстиче моторичке вештине и здрав развој, док интеракција са другом децом помаже им да уче важне социјалне вештине. Уређење отворених простора може да се користи као средство за васпитавање о друштвеним и околишним вредностима. Организовање еколошких активности и сличних пројеката може учити децу о одговорности према природи и заштити животне средине.

Поред физичког уређења отворених простора, битно је и креирање стимулативног и инспиративног окружења за децу. Ово подразумева креативан и интерактиван дизајн, боје и облике који подстичу машту и изражавање код деце. Визуелна стимулација кроз уређење може значајно утицати на развој сензорне перцепције и креативног мишљења. Уређење отворених простора дечјег вртића такође треба да подстиче физичку активност и здрав начин живота. Игралишта са различитим играчкама за вежбање и спортске активности могу помоћи у развоју физичких способности и навика за здравим животом у раном добу. Овде је важно утицати на децу да вежбају и учествују у активностима кроз игру и забаву, тако да то виде као природан начин живота.

Уређење отворених простора може да укључује и елементе који подстичу међународну и међукултурну разноврсност. Приказивање различитих култура, језика и

традиција кроз уређење и образовни садржај може помоћи деци да развијају разумевање и поштовање различитости и да уче о вредностима толеранције и прихватања. Интересантан аспект уређења отворених простора дечјег вртића је и могућност укључивања родитеља и заједнице у процес. Додатни напори се могу учинити кроз волонтерске активности, радионице или заједничке активности на отвореном које укључују родитеље и децу. Оваква сарадња може јачати везу између вртића и заједнице, као и подстицати родитеље да буду активни у процесу развоја своје деце.

Редовно одржавање игралишта и опреме је од кључног значаја за безбедност и дуготрајност. На крају, комуникација са родитељима и професионалцима који раде са децом је неопходна. Повратна информација и сугестије од родитеља могу помоћи уређивачима отворених простора да уреде окружење у складу са потребама деце. Такође, стална едукација и професионални развој особља у вртићу може омогућити примену најновијих метода и техника за стварање стимулативних отворених простора.

У закључку, уређење отворених простора дечјег вртића има значајан утицај на развој и добробит деце. Треба да буде смештено унутар ширег концепта квалитетног предшколског образовања и бринути о свим аспектима развоја деце, укључујући физички, креативни, социјални и емоционални аспект. Кроз добро пројектоване и уређене отворене просторе, деца се могу развијати на својим специфичним путевима и стварати основу за успешан и срећан живот у будућности. Уређење отворених простора треба да буде инклузивно. Треба водити рачуна о потребама деце са различитим специфичним сметњама и осигурати приступачност и учешће сваком детету, независно од њихових способности и статуса. Уређење отворених простора дечјег вртића представља комплексан и изазован задатак који има велики утицај на развој деце. Безбедност, разноврсност и инклузивност треба да буду најважнији аспекти уређења, са циљем стварања подстицајног окружења у којем ће свако дете имати могућност за развој и напредак.

8. ЛИТЕРАТУРА

- Агатоновић, Б. (2010). Менаџмент у образовању и унапређивање образовног система. *Настава и васпитање*, 49(3), 369 -371.
- Апостоловић, Д. (2013). Циљне оријентације предшколских програма (курикулума) у Р. Словенији, Р. Хрватској и Р. Србији. *Методички обзори* 8(2), 118–128.
- Блог о раном развоју Новак Ђоковић фондација. (2013). *Шумски вртић*. Преузето 3.маја 2023. са <https://novakdjokovicfoundation.org/sr/sumski-vrtici/>
- Бренеселовић, Д., Крњаја, Ж. (2021). *Године узлета Основе програма ПВО*. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја.
- Вујичић, Л. (2011). *Истраживање културе одгојно-образовног установе*. Загреб: Мали професор д.о.о.
- Ђорђевић, М. и Ристивојевић, Т. (2017). Васпитање у заједници која учи. *Зборник радова Васпитање данас*, 3 (2), 117-121.
- Златар, С., Клишанић, А. (2021). Природно окружење као изазов за игру и учење дјече на отвореном кроз партнерство с родитељима. *Кругови детињства*, 1, 7 – 20.
- Јелић, М., Стојковић, И., Марков, З. (2018). Партнерство предшколске установе и родитеља са становишта васпитача. *Специјална едукација и рехабилитација*. 1(7), 165-187.
- Јовановић, М. (2015). *Сарадња породице и децјег вртића*. Шабац: Висока школа струковних студија за васпитаче.
- Каменов, Е. (2006). *Предшколска педагогија*. Београд: Завод за уџбенике.
- Клемновић, Ј. (2009). Сарадња предшколске установе са породицом у припреми деце за полазак у школу, *Педагошка стварност*, 3-4, 398-409.
- Кнежевић – Флорић, О., Нинковић, С. (2012). *Хоризонти истраживања у образовању*. Нови Сад: Филозофски факултет.
- Крњаја, Т., Пурешевић, Л. (2020). Партиципација педагога у промени културе децјег вртића. *Национални научни скуп Сусрети педагога: партиципација у образовању – педагошки погледи*, 3(2), 226-234.

- Круљ, Р. Арсић, З. (2012). *Припрема деце за полазак у школу у функцији успешне адаптације на школске услове живота и рада*. Алексинац: Висока школа за васпитаче струковних студија.
- Љубетић, М. (2017). *Бити компетентан родитељ*. Загреб: Мали професор.
- Маловић, С. (2017). *Перспектива родитеља о квалитету праксе дечјег вртића*. Београд: Филозофски факултет.
- Марковић, М. Р., Станисављевић Петровић, З. Ч., Мамутовић, А. С. (2020). Укљученост родитеља у рад предшколских установа. *Иновације у настави - часопис за савремену наставу*, 33(3), 111-123.
- Мешић, А. (2013). Смјернице за припрему и полазак дјеце у школу, *Школски вјесник*, 2(1), 113-127.
- Миладиновић, С. (2016). „Грађење концепта савременог модела партнерског односа породице и предшколске установе кроз модел родитељске укључености“. У: Гојков, Г. (ур.). *Савремено предшколско васпитање и образовање: изазови и дилеме*. (315-322). Јагодина: Учитељски факултет.
- Миљак, А. (2009). *Живљење дјеце у вртићу: нови приступи у схваћању, истраживању и организирању одгојно-образовног процеса у дјечјим вртићима*. Загреб: СМ наклада.
- Основе програма предшколског васпитања и образовања „Године узлета“ (2018). Службени гласник Републике Србије – Просветни гласник, бр. 16, 2018.
- Павловић Бренеселовић, Д. (2017). Чиме вртић васпитава сегрегација наспрам партиципације. Зборник радова *Васпитање данас*, 4(3), 33-40.
- Павловић Бренеселовић, Д. и Крњаја. Ж. (2018). Грађење квалитета у пракси вртића. *Одгојно-образовне теме*, 1(2), 25-47.
- Павловић Бренеселовић, Д., Крњаја, Ж. (2017). *Калеидоскоп: основе диверсификованих програма предшколског васпитања и образовања*. Београд: Институт за педагогију и андрагогију.
- Павловић Бренеселовић, Д., Крњаја Ж., Бацковић С. (2022). *Водич за уређење простора у дечијем вртићу*. Простор у складу са Основама програма ПВО „Године узлета“. Београд: Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

- Павловић-Бренеселовић, Д. (2012). *Од природних непријатеља до партнера – системски приступ односу породице и јавног васпитања*. Београд: Филозофски факултет.
- Пејић, Р. (2011). *Породица и њен утицај на васпитање деце*. Шабац: Висока школа за образовање учитеља.
- Пећанац, Р. (2010). Обавезно образовање и васпитање у систему образовања. *Норма*, 15 (2), 201-210.
- Половина, Н. (2009). Припрема родитеља за дететов полазак у школу, *Настава и васпитање*, 1(3), 90-102.
- Правилник о ближим условима за оснивање, почетак рада и обављање делатности предшколске установе, Правилник је објављен у "Службеном гласнику РС - Просветни гласник", бр. 1/2019 од 11.2.2019. године, а ступио је на снагу 19.2.2019.
- Правилник о основама програма предшколског васпитања и образовања. Службени гласник РС, бр. 88/17 и 27/18 – др. закон.
- Сенге, П. М. (2003). *Пета дисциплина – Принципи и пракса учеће организације*. Загреб: Мозаик књига.
- Сулуњски, Е. (2008). *Дечји вртић заједница која учи, мјесто дијалога, сарадње и заједничког учења*. Загреб: Спектар Медиа.
- Стефановић, Е. (2020). Приказ конференције сусрет година узлета и школе – буди део решења. *Часопис Педагошка стварност*, 2, 208-214.
- Тодоровић, Ј. (2004). Васпитни стилови у породици и стабилност самопоштовања адолесцената. *Психологија*, 37(2), 183-193.
- Трикић, З. (2010). *Почни од почетка — почетак је важан — родитељи, професионалци и локална заједница — заједничке активности за добробити деце раног узраста*. Београд: ЦИП – Центар за интерактивну педагогију.
- Цолић. В., Галић. М., Јанковић. М., Цолић. У. (2020). *Активности предшколске деце на отвореном простору* Брошура за васпитаче. Нови Сад. Висока школа струковних студија за образовање васпитача.
- Arnold, D. H., Zeljo, A., Doctoroff, G. L. (2008). Parent involvement in preschool: Predictors and the relation of involvement to preliteracy development. *School Psychology Review*, 37 (1), 74–90.

- Berthelsen, D., Walker, S. (2008). Parents' involvement in their children's education. *Family Matters*, 79, 34–41.
- Brooker, L. (2008). *Supporting transitions in the early years*. Berkshire: McGraw Hill.
- Carr, M. (2010). *Assessment in Early Childhood Settings*. London: Paul Chapman.
- Dahlberg, G., Moss, P., Pence, A. (2017). *Beyond Quality in Early Childhood Education and Care*. London: Routledge Falmer.
- Gibson, E. J. (1998). Exploratory behavior in the development of perceiving, acting, and the acquiring of knowledge. In M. R. Rosenzweig & L. W. Porter (Eds.), *Annual review of psychology*, 39 (1–41). Palo Alto: Annual reviews.
- Mendez, J. L. (2010). How can parents get involved in preschool? Barriers and engagement in education by ethnic minority parents of children attending head start. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 16(1), 26-36.
- Neto, C., Lopez, F. (2017). *Brincar em cascais*. Cascais: CERCICA.
- Roberts-Holmes, G. (2014). *Doing Your Early Years Research Project. A Step – by – Step Guide*. London: SAGE.
- Sandseter, E. B. H. (2007). Categorising risky play – how can we identify risk-taking in children's play?. *European Early Childhood Education Research Journal*, 15(2), 237–252.
- Sheridan, S. (2017). Dimensions of Pedagogical Quality in Preschool. *International Journal of Early Years Education*, 15(2), 197-217.
- Visković, I., Višnjić - Jevtić, A. (2020). Transition as a shared responsibility. *International Journal of Early Years Education*, 28(3), 262–276.
- Whitaker, M. W. (2010). Motivation and commitment to partnerships for families and schools, in S. L. Christenson & A. L. Reschly (eds.), *Handbook of preschool-Family Partnerships* (30-60). New York: Routledge/Taylor and Francis Group.

9. ПРИЛОЗИ

АНКЕТА ЗА ВАСПИТАЧЕ И РОДИТЕЉЕ

Поштоване колегинице/родитељи,

ово је упитник у оквиру истраживачког рада „Инспиративна средина, двориште вртића“, који спроводим за потребе израде завршног мастер рада у Високој школи струковних студија за образовање васпитача у Новом Саду. Молим Вас да прочитате питања из анкете и дате искрене одговоре. На следеће тврдње одговорите заокруживањем једне од понуђених могућности.

1. Подстицајно уређено двориште утиче на истраживачко – сазнајне активности деце у вртићу.
 - У потпуности се слажем
 - Углавном се слажем
 - Углавном се не слажем
 - Уопште се не слажем

2. Дете у вртићу истражује кроз природна скровишта у дворишту.
 - У потпуности се слажем
 - Углавном се слажем
 - Углавном се не слажем
 - Уопште се не слажем

3. Различити извори воде у дворишту вртића (чесма, барице...) су покретачи слободније игре у дворишту.
 - У потпуности се слажем
 - Углавном се слажем
 - Углавном се не слажем
 - Уопште се не слажем

4. Мапирање дворишта са децом утиче на васпитаче подстицајно приликом уређења отвореног простора.
- У потпуности се слажем
 - Углавном се слажем
 - Углавном се не слажем
 - Уопште се не слажем
5. Велик избор неструктурираних и полуструктурираних материјала позивају децу да истражују.
- У потпуности се слажем
 - Углавном се слажем
 - Углавном се не слажем
 - Уопште се не слажем
6. Истраживање неравних површина различитих текстура даје могућност детаљнијег и сврсисходног истраживања деце.
- У потпуности се слажем
 - Углавном се слажем
 - Углавном се не слажем
 - Уопште се не слажем
7. Игре у отвореном простору заузимају највећи део боравка деце у вртићу.
- У потпуности се слажем
 - Углавном се слажем
 - Углавном се не слажем
 - Уопште се не слажем

8. Простор у дворишту пружа могућност за осамљивање и опуштање.
- У потпуности се слажем
 - Углавном се слажем
 - Углавном се не слажем
 - Уопште се не слажем
9. У дворишту вртића постоји простор који се лако може преуредити у простор за вртићког љубимца?
- У потпуности се слажем
 - Углавном се слажем
 - Углавном се не слажем
 - Уопште се не слажем
10. Двориште вртића је безбедно за чување вртићког љубимца?
- У потпуности се слажем
 - Углавном се слажем
 - Углавном се не слажем
 - Уопште се не слажем
11. У Дворишту вртића постоје услови за адекватни бригу и негу неопходну за живот вртићког љубимца у којој ће активно учествовати деца?
- У потпуности се слажем
 - Углавном се слажем
 - Углавном се не слажем
 - Уопште се не слажем